MUNZIMNING BUXORO IJTIMOIY-SIYOSIY HAYOTIDAGI O‘RNI

Beshimov Maqsud Komilovich
Buxoro Davlat Universiteti
maqsudbeshimov94@gmail.com

XX asr boshlarida Buxorodagi ijtimoiy, siyosiy va madaniy muhitda chuqur iz qoldirgan shaxslardan biri Mirzo Abdulvohid Munzimdir. Munzim o'tkir aql va yaxshi iste'dodga ega edi. Zero, Sadri Ziyo Munzimni o'zining "Tazkor-ul-ash'or" asarida: “Munzim nasrning bezagi, Donolik kitobi, nasrning yig'ilish joyi. U she'riyatning yoqimli jarangdor tili” – deb ta’riflagani bejiz emas edi.

Munzim o’z davrining mashhur xattotlaridan biridir. 1900 yilda Sadr Ziyoning iltimosiga ko‘ra Ahmadi Donishning “Navodir-ul vaqoe” kitobini ko’chiradi. U shuningdek, 1902-yilda Hayrat she'rlarini ikkita devonda to'pladi. Munzim Sadriddin Ayniy bilan birgalikda o'z hovlisida xususiy maktab ochdi (1909), kambag'allardan oyiga uch so'm o'qish uchun haq oldi va kambag'allarni bepul o'qitdi. Keyinchalik, bu maktab qoziqol Burhoniddinning buyrug'i bilan mutaassib mullalarning tuhmati va g'azabi tufayli yopildi. "Biz, — deb yozgan Sadriddin Ayniy, — Mirzo Abdulvohid bilan alifbo yaratdik... Bolalarning oylik nafaqasidan yig'ilgan puldan Mirzo Abdulvohidning maktabi va mehmonxonasini asfaltladik va ta'mirladik, uni saqlash va sog'liq uchun yaroqli qildik." Munzim va Ayniy shuningdek, "Buxoro shirkati" deb nomlangan muassasaga asos solishdi, unda ular "Tahzib-us-Sibyan", "Zaruriyat dinia", "Tartil-ul-Qur'on", "Husni hat", "Kitobi chonish" (1909) kabi kitoblarni nashr etishdi. Munzim ma'rifatli, tafakkur va taraqqiyotga intilishi uchun mullalar va amir odamlari tomonidan ta'qibga uchradi va Qarshiga qochib ketdi. 1910-yilda u yerdan qaytib, yashirincha odamlarning uylarida maktab ochdi va u yerda 1917-yilgacha yangi usulda dars berdi. Xususan, u yigirma yoshlilar uchun maktab ham ochdi, ularga har kecha ikki soatlik dars berdi va shogirdlari qisqa vaqt ichida xattotlik va o'qishni o'zlashtirdilar. Munzim Buxoroda har xil targ'ibot varaqalarini, jumladan, odamlarni toza bo'lishga, sog'lig'ini saqlashga va hokazolarga chaqiruvchi "Mag'ozlarni o'ldiring!" varaqasi chiqardi. 1917-1920 yillarda u mullalarning ta'qiblari va qo'zg'olonlaridan va inqilobiy harakatlardan o'g'illari Rahim va Rashid hamda ba'zi do'stlari bilan birga Toshkentda boshpana topdi va "Uchqun" va "Qutulush" gazetalarida ishladi. Norozilik va nizo olovi bilan qizdirilgan Munzim adolatsizlik, nohaqlik va johillikka

qarshi kurashni o'zining asosiy vazifasi deb bildi. Munzim har doim xalq va mamlakatning farovonligini orzu qilgan va bu haqda ko'plab she'rlar yozgan.

1921-yil yanvaridan 1922-yil iyunigacha Munzim Buxoro Xalq hukumatining sog'liqni saqlash noziri bo'lib ishlagan. 1922-yil iyun oyida Munzim Buxoro Nazorat Kengashi qarori bilan ishchilarning 44 nafar farzandini (shu jumladan, ikki o'g'lini) Berlinga o'qishga olib ketgan. U bu yerga bir nechta kitoblarni, jumladan, Sadriddin Ayniyning arab yozuvida bosilgan "Xolida yoki Qizbola" asarini olib kelgan. Berlindan qaytgach, 1924-yildan 1927-yilgacha Samarqanddagi birinchi tojik nashriyotida adabiy xodim bo'lib ishlagan va shu bilan birga o'qituvchilik qilgan. 1927-yilda Munzim O'zbekiston Markaziy Ijroiya Qo'mitasi a'zosi etib saylangan va o'sha yili O'zbekiston Xalq ta'limi komissarligi qarori bilan yangi alifbo (lotin alifbosi) tuzish uchun Dushanbega yuborilgan. Bu yerda u Lotin yozuvi qo'mitasi raisining o'rinbosari etib tayinlangan. Bu yillarda u shahar maktablarida tojik tili va adabiyotidan dars berdi, matbuotda maktab va ta'limning rivojlanishi, tilni soddalashtirish, arab alifbosi muammolari va lotin alifbosining ahamiyati haqida she'rlar va maqolalar yozdi. ("Tojik tili haqida"; "Ko'proq zarur", "Eski va yangi alifbolar haqida" va boshqalar). 1932-yilda u "Qizil Tojikiston"ning adabiyot bo'limida ish boshladi va u yerda gazeta yangiliklari va maqolalarining tili va uslubini tahrirlashga, yoshlarga yordam berishga katta hissa qo'shdi.

Munzimning ijodiy faoliyati boy bo'lib, u she'riyatning turli janrlarida asarlar yaratgan. Munzimning she'rlari targ'ibot, tashviqot va ma'rifat bilan ham ajralib turadi. Munzim shuningdek, tilshunos bo'lgan va turk va arab tillarini yaxshi bilgan.

Xulosa qilib aytadigan bo’lsak, Mirzo Abdulvohid Munzim XX asr boshlaridagi Buxorodagi ma’rifatparvarlik, taraqqiyparvarlik hamda yosh buxoroliklarning ijtimoiy-siyosiy harakatida asosiy shaxs bo’lib, ularning faoliyatida rahbarlik qilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Аслиддин Қамарзода “Донишнома-тазкирай суханварони тоҷики ўзбекистони асри хх- ибтидои асри ххі” Самарқанд-Душанбе 2023 Б– 440
2. 1. Sohib Tabarov. Mirzo Abdulvohidi Munzim. –Dushanbe. 2008. – S.118-121 2. Табаров С. Мунзим. – Душанбе: Ирфон, 1991. – Саҳ. 41
3. 3. Beshimov, M. (2022). Abdulvahid Munzim – enlightened poet, state and public figure. International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences, 2(6), 52-56.
4. Айний С. Бухоро инқилоби тарихи учун материаллар. – Б. 32;
5. Мунзим. Маджмуаи осор. –Душанбе: Ирфон, 1967.